

Biologinen ja sosiaalinen suku kastemaljan äärellä

Vuoden ensimmäisen *Genoksen* kannta koristaa kuva Kansallismuseon kokoelmiin kuuluvasta naimisissa olevan naisen juhlapäähi-neestä, joka on peräisin Viron Ruhnusta. Ruhnun saari tunnetaan muun muassa siitä, että sinne muodostui huomattava ruotsalaisasutus jo paljon ennen Ruotsin 1600-luvun suurvalta-aikaa.

Viimeistään 1800-luvun alussa valmistettu silkkibrokadinen myssy kuvastaa kummina toimimisen kunniatehtävää varhaismodernissa yhteiskunnassa. Suomensukuisten kansojen parissa 1800-luvulla työskennelleen kansatieteilijä Axel Olai Heikelin mukaan kummiksi pyydetty vaimo käytti päähinettä lapsen kastetilaisuudessa. Hatuilla ja lakeilla tuntuu muutenkin olleen uuden ihmisen maailmaantulon yhteydessä erityinen asema. Ilmar Talve kirjoittaa teoksessaan *Suomen kansankulttuuri* (1978), miten mies menetti päähineensä, jos sattui tietämättään astumaan sisälle taloon, jossa oli vastasyntynyt vauva. Lakkia sopi pyydellä takaisin lapselle osoitettua lahjaa vastaan.

Kummisuus on yksi merkittävimmistä sosiaalisia verkostoja synnyttävistä ja yhteen liimaavista ilmiöistä. Siksi ei ole ihme, että se on kiinnostanut historiantutkijoita vähintään 1970-luvulta alkaen, mutta kasvavassa määrin erityisesti 2000-luvun aikana. Kuten Porin kauppiaasyhteisön kummiverkostoja tutkinut Jarkko Keskinen toteaa,

kastemaljan äärelle kokoontunut kokoonpano toi tuoreiden vanhempien tärkeät tuttavuudet ja suhdeverkotot kerralla muille näkyväksi. Kummivalinnat olivat kaikkea muuta kuin yhden tekeviä, mitä tutkijat ovat kummien yhteiskunnallisen aseman, ammatin, iän, sukupuolen ja naapuruiden ohella perustelleet muun muassa sillä, että kastetodistajia valittiin mieluummin enemmän kuin kirkko edellytti.

Maisteri Ilkka Heinänen käyttää tässä numerossa ilmestyvässä artikkelissaan kummivalintoja prismana sosiaaliseen muutosprosessiin, joka Savon Rautalammilla oli käynnissä 1700-luvulla ja 1800-luvun alussa. Tuolloin aluehallintouudistus toi talonpoikaiseen pitäjään uuden säätyläis-tön yhteiskuntaryhmän ja toisaalta valtakunnan-vaihdos 1809 vaikutti aikaisemmin merkittävän rajamaakunnan upseeriston ja virkamiesten jälkeläisten heikentyneisiin mahdollisuuksiin jatkaa säädynmukaista elämää Savossa. Nämä jälkeläiset olivat juuri niitä lapsia, joille säätyläisvanhemmat etsivät kummeja Heinäsen tutkimalla ajanjaksolla. Vertailemalla kahden hyvän erilaisen säätyläisperheen kummikäytänteitä ja kastetodistajiksi valittujen henkilöiden keskeisyyttä Heinonen tuo uusia näkökulmia siihen, miten heterogeeninen ryhmä säätyläistä oli.

Sukututkimuksen kannalta kummit ovat erityisen kiinnostavia siksi, että ne avaavat yhteis-

GENOS Vuosikerta • Årgång 93
ISSN 0016-6898

Päätoimittaja, vastaava toimittaja •
Chefredaktör, ansvarig redaktör
FT Pirita Frigren

Taitto • Ombrytning
Heikki Katajisto / Printek Oy

Toimituskunta • Redaktion
FT Pasi Saarimäki
FT Mari Välimäki

Toimituksen yhteystiedot •
Redaktionens kontaktpupgifter
etunimi.sukunimi@genealogia.fi

Toimitusneuvosto • Redaktionsråd
Cand.mag. & art Carl-Thomas
von Christierson, Tanska
FT Sofia Gustafsson
FT, dos. Mervi Kaarminen
FT, dos. Ulla Koskinen
FT Tiina Miettinen (pj.)
FT Veli Pekka Toropainen
Prof. Kustaa H. J. Vilkkuna

Julkaisu-aikataulu • Publiceringstidtabell

Numero 1: helmikuu
Numero 2: toukokuu
Numero 3: syyskuu
Numero 4: joulukuu

Painos • Upplaga
3200 (print)
5700 (online)

Painopaikka • Tryckeri
Printek Oy, Keuruu

sössä elämisen maailmaa myös biologisten siteiden ja perhe- ja kotitalouskoonpanojen ulkopuolelle ja laajentavat näin tutkimusta sosiaalisen sukulaisuuden suuntaan. Toisaalta mikäli kummit valittiin biologisten sukulaisten joukosta, kummi-verkostot voivat ehkä auttaa selvittämään, ketkä suku- ja perhepiiriin jäsenet koettiin läheisiksi tai jostain syystä tärkeiksi. Tutkittaessa yksilöiden elämäntahtoa ja heidän paikkaansa osana yhteisöön on myös antoisaa tietää, että lapsen ja kummin välinen suhde saattoi olla merkityksellinen vielä kauan nimenannon jälkeenkin. Esimerkiksi Karjalassa kummien tiedetään toimineen puhe-miehinä nuorten avioliittotunnusteluissa.

Oli yksilön biologinen tai sosiaalinen verkosto millainen hyvänsä, pelkkä kummi- tai sukulaissuhteen olemassaolo ei luonnollisestikaan voi johtaa tutkijaa olettamaan suhdetta merkittäväksi esimerkiksi taloudellisen turvan kannalta ilman tarkempaa tutkimusta ja dokumentaatiota. Aina ei sukulaisista tuntunut olevan apua, kuten Ulla Koskinen ja Virpi Nissilä tuovat esiin uusimmassa artikkelissaan, joka kertoo Olaus Georgii Suomalaisesta (1580–1613). Suomalainen oli yksi ensimmäisiä suomen kielellä julkaisseita oppineita kirjoittajia Mikael Agricolan ja Paavali Juustenin ohella. Vaikuttaessaan Wittenbergin yliopistossa Suomalainen sepitti runon, jossa hän valitti suorin sanoin kotimaassa olevan sukunsa kitsaasta asenteesta opintojensa tukemisessa. Tänä päivänä tuo sukulaisille suunnattu runomuotoinen piikittely on osa suomenkielisen kirjallisuuden varhaishistoriaa.

Pirita Frigren

Aikakauskirja Genoksen päätoimittaja

Vuosikertatilaukset • Prenumerationer
seura@genealogia.fi

Osoitteenmuutokset ja ilmoitukset jakeluhäiriöistä • Adressändringar och meddelande om utdelningsstörningar
seura@genealogia.fi

Tilaushinnat • Prenumerationspriser
52 euroa kotimaassa, 67 euroa ulkomailla

Irtotilaukset • Lösnummerbeställningar
tiedekirja@tsv.fi, irtotilauksen hinta 12 euroa

GENOS 1/2022

Suomen Sukututkimusseuran aikakauskirja
Tidskrift utgiven av Genealogiska Samfundet i Finland
Journal of the Genealogical Society of Finland

TUTKIMUS • FORSKNING

Ilkka Heinänen Rautalammin säätyläisten kummi-verkostot 1790–1809	2
Ulla Koskinen & Virpi Nissilä Olaus Georgii Suomalainen (1580–1613) ja hänen perhepiirinsä Huiittisissa	27

TIEDONANTOJA • MEDDELANDEN	57
----------------------------	----

KIRJA-ARVIOITA • RECENSIONER	58
------------------------------	----

SEURAN TOIMINNASTA • OM SAMFUNDETS VERKSAMHET	
Seurassa tapahtuu • Det händer i Samfunder	62

Kansikuva • Omslagsbild

Naimisissa olevan naisen juhlapäähine Virosta Ruhnusta. Silkkibrokadinen päähine on valmistettu ennen vuotta 1802 ja sitä käytettiin kansatieteilijä A. O. Heikelin mukaan muun muassa kummin tehtävissä. Kansallismuseo, Suomalais-ugrilaiset kokoelmat, Antellin kokoelmat.

En gift kvinnas festhuvudbonad från Runö i Estland. Mössan i silkesbrokad är tillverkad före 1802 och användes enligt etnologen A. O. Heikel bland annat då kvinnan var fadder. Nationalmuseum, Finsk-ugriska bildsamlingarna, Antells samlingar.